

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Романец Дар'ї Олександрівни** на тему **«Музична драматургія дитячих опер українських композиторів кінця XX – XXI століть»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Історія розвитку музичного мистецтва України є складним процесом формування розмаїтих музично-театральних жанрів – опери, оперети, балету. Жанр дитячої опери як різновид класичної опери, призначений для сприйняття аудиторією дитячого віку та розрахований на професійне або аматорське (у тому числі дитяче) виконання, є унікальним феноменом, в якому органічно поєднуються виражальні засоби різних видів мистецтв. Попри наявні наукові праці, присвячені проблемам оперної творчості для дітей, жанр дитячої опери досі залишається малодослідженим явищем музично-театрального мистецтва. Найменш вивченою є музична драматургія дитячих опер українських композиторів кінця XX – XXI століть. Отже, універсальність та синтетичний характер жанру дитячої опери, необхідність його осмислення з позицій визначення специфіки його музичної драматургії у вимірах світової та національної музичної культури на основі аналізу музично-театральних творів для дітей українських композиторів кінця XX – XXI ст., доводить актуальність та обґрунтованість теми представленої дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, науковими напрямами академії та кафедри, на якій виконувалася дисертація. Дослідження здійснено на кафедрі академічного і естрадного вокалу та звукорежисури згідно з планом науково-дослідної роботи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Тема дисертації затверджена (протокол засідання № 2 від 26.09.2017 р.), уточнена (протокол № 5 від 24.11.2020 р.) рішенням Вченої ради НАКККіМ та відповідає дослідницькій тематиці кафедри «Актуальні проблеми музичного мистецтва: теорія, історія, практика» (державний реєстраційний № 0118U100097).

Мета дослідження – розкрити особливості музичної драматургії в операх для дітей українських композиторів кінця XX – XXI століть.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *уперше*:

– на основі музикознавчого аналізу творів українських композиторів кінця XX – початку XXI століть концептуалізовано особливості та виявлено принципи музичної драматургії жанру дитячої опери, які ґрунтуються на органічній взаємодії виражальних засобів музичного мистецтва із сюжетно-образною концепцією лібрето й виразно проявилися у поєднанні фольклорних інтонацій із повчальним змістом народної казки; застосуванні композиторами обробок музичного фольклору для втілення образів головних героїв дитячої опери; створенні авторської музики на основі оригінального літературного сюжету для розкриття художньої ідеї дитячої опери;

– введено до наукового, зокрема музикознавчого, обігу дитячі опери українських композиторів Романа Смоляра «Червона Шапочка», Ігоря Щербакова «Пастка для Відьми», Юрія Шевченка «Король Дроздобород» та розкрито особливості їх музичної драматургії;

– на основі аналізу дитячої опери Р. Смоляра «Червона Шапочка» доведено сутність синтезу традицій (літературно-казкове джерело, система лейтмотивів) та новацій (музична мова), представленого у використаних композитором засобах виразності, прийомах втілення дії та художніх образах;

– здійснено аналіз партитури опери Ю. Шевченка «Король Дроздобород» та зазначено, що характерним для музично-сценічного твору є домінування системи лейтмотивів, органічне включення в традиційні оперні форми інтонацій естрадно-джазової музики;

– на основі компаративного аналізу виокремлено музично-драматургічні особливості та базові принципи дитячих опер українських композиторів кінця ХІХ – початку ХХ століть та їх послідовників – сучасних українських композиторів.

Набули подальшого розвитку положення про те, що:

– музична драматургія дитячої опери є логічним втіленням в музиці сукупності різних складових: розгортання сюжету, сценічної дії, емоційного стану дійових осіб, на основі прийомів зіставлення, конфлікту з утвердженням ідеї перемоги добра над злом музично-сценічними засобами;

– жанр дитячої опери є різновидом жанру класичної опери зі своєрідним сюжетом, призначеним для сприйняття аудиторією дитячого віку; розрахована на професійне чи аматорське (у тому числі дитяче) виконання (у цьому дослідженні здійснено аналіз опер для професійного виконання);

– дитяча опера Ігоря Щербакова «Пастка для Відьми» є зразком, близьким до жанру опери-буф, про що свідчать використані народно-побутові пісенні інтонації, невеликий обсяг, обмежена кількість дійових осіб, швидкість дії, яскрава жанрова мелодика, стилістична ясність.

Уточнено:

– характерні ознаки дитячої опери українських композиторів кінця ХХ – ХХІ століть, що проявляються у тематизмі; активності розвитку музично-сценічної дії; лаконічності та яскравості засобів музичної виразності, що використовуються для втілення художніх образів;

– особливості музичної мови дитячих опер сучасних українських композиторів, які полягають у використанні джазово-естрадних інтонацій і ритмів; у застосуванні комп'ютерних технологій у сценічному оформленні для розкриття інтерпретованих народних казок; у поєднанні в одній опері різних літературно-казкових образів і подій.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у концептуалізації проблем, пов'язаних з осмисленням музичної драматургії дитячих опер українських композиторів кінця ХХ – ХХІ століть, серед яких твори Р. Смоляра «Червона Шапочка», І. Щербакова «Пастка для Відьми», Ю. Шевченка «Король Дроздобород» до музикознавчого обігу введено вперше. Вирішено наукове

завдання з дослідження особливостей музичної драматургії, яка полягає у вибудовуванні органічної системи засобів виразності та використанні музично-сценічних прийомів, спрямованих на розвиток драматичної дії, розкриття художніх образів у дитячих операх українських композиторів зазначеного періоду. Аналітичні матеріали дисертації можуть бути використані при розробці курсів лекцій, укладанні навчальних підручників і посібників, спецкурсів і спецсеминарів у процесі висвітлення відповідних тем з історії музики, історії української музики, теорії, історії та практики оперного мистецтва, історії та теорії музичного театру для дітей, аналізу музичних творів, музичної драматургії дитячої опери, а також у театральній виконавській практиці учнів, студентів та професійних акторів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним науковим дослідженням. Усі наукові результати, викладені в дисертації, отримано автором особисто. Висновки та положення наукової новизни одержані дисертанткою самостійно. Наукові публікації за темою дисертації є одноосібними.

Апробація матеріалів дослідження здійснювалася на засіданнях кафедри академічного і естрадного вокалу та звукорежисури НАКККіМ, у доповідях на міжнародних та всеукраїнських науково-творчих, науково-практичних конференціях, симпозіумах: «Трансформаційні процеси в мистецькій освіті та культурі України ХХІ століття» (Київ, 2017), «Гуманітарні студії НАКККіМ – 2017» (Київ, 2017), «Культурно-мистецькі обрії» (Київ, 2017), «Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір» (Київ, 2018, 2019, 2020), «Художня культура і мистецька освіта: традиції та сучасність» (Київ, 2018), «Молоді музикознавці» у рамках міжнародного науково-творчого проєкту «Музична культура сучасності: від наукового осмислення до виконавської інтерпретації та імпровізації» (Київ, 2019), «Культурні та мистецькі студії ХХІ століття: науково-практичне партнерство» (Київ, 2019).

Публікації. Основні положення, наукові результати та висновки дослідження висвітлені у 13 одноосібних публікаціях: 3 статтях у наукових фахових виданнях України з мистецтвознавства; 1 статті в іноземному науковому періодичному виданні; 9 статтях у збірниках матеріалів конференцій.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Романець Д. О. Дитяча опера: історіографія питання. *Мистецтвознавчі записки*: зб. наук. праць. Київ: Міленіум, 2017. Вип. 32. С. 423–432.
2. Романець Д. О. Сучасна інтерпретація «Червоної Шапочки» в опері українського композитора Романа Смоляра. *Мистецтвознавчі записки*: зб. наук. праць. Київ: Міленіум, 2018. Вип. 33. С. 504–514.

3. Романец Д. О. Особливості музичної драматургії дитячої опери Ігоря Щербакова «Пастка для Відьми». *Мистецтвознавчі записки*: зб. наук. праць. Київ: Міленіум, 2018. Вип. 34. С. 319–329.

Стаття в іноземному науковому періодичному виданні

4. Romanets D. Opera for children Yuri Shevchenko «King Drozdoborod»: characteristic features of music dramaturgy. *The European Journal of Arts*. 2020. № 1. P. 81–84.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Романец Д. О. Дитячі опери Миколи Лисенка в навчально-методичній літературі. *Трансформаційні процеси в мистецькій освіті та культурі України XXI століття*: зб. матеріалів Міжн. наук.-творч. конф., Одеса, Київ, Варшава, 25–26 квітня 2017 р. Київ: НАКККіМ, 2017. С. 173–176.

6. Романец Д. О. Жанр дитячої опери в музикознавчих дослідженнях. *Гуманітарні студії НАКККіМ – 2017*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-теоретич. конф., 23 листопада 2017 р. Київ: НАКККіМ, 2017. С. 228–230.

7. Романец Д. А. Опера «Красная шапочка» сучасного українського композитора Романа Смоляра: нова версія. *Культурно-мистецькі обрії*: зб. матеріалів Міжн. наук.-теоретич. конф., 24 листопада 2017 р. Київ: НАКККіМ, 2017. С. 62–65.

8. Романец Д. О. Дитяча опера І. Щербакова «Пастка для Відьми» як нова версія сюжету народної казки «Івасик-Телесик». *Художня культура і мистецька освіта: традиції та сучасність*: зб. матеріалів Міжн. наук.-творч. конф., 20–21 листопада 2018 р. Київ: НАКККіМ, 2018. С. 150–152.

9. Романец Д. О. Дитяча опера І. Щербакова «Пастка для Відьми»: до питання запозичення музичного матеріалу. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір*: матеріали II міжнар. наук. конф. молодих вчених, аспірантів та магістрів, 6–7 грудня 2018 р. Київ: НАКККіМ, 2018. С. 114–115.

10. Романец Д. О. Драматургічні функції хорових сцен у дитячій опері Ігоря Щербакова «Пастка для Відьми». Тези XIX Міжнародної науково-практичної конференції «Молоді музикознавці», 9–11 січня 2019 р. Київ: Київський інститут музики ім. Р. М. Глієра, 2019. С. 170–172.

11. Романец Д. О. Опера для дітей Юрія Шевченка «Король Дроздобород» – перше втілення сюжету відомої європейської казки на українській оперній сцені. *Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство*: матеріали міжнародного симпозіуму, 6 червня 2019 р. Київ: НАКККіМ, 2019. С. 249–250.

12. Романец Д. О. Опера для дітей В. Теличка «Як Рак-неборак Козу розуму вчив» як нова версія сюжету народної казки «Коза-дереза». *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір*: матеріали III міжнар. наук. конф.

молодих вчених, аспірантів та магістрів, 5–6 грудня 2019 р. Київ: НАКККіМ, 2019. С. 102.

13. Романец Д. О. Розвиток жанру дитячої опери у творчості українських композиторів кінця ХХ – початку ХХІ ст. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір*: матеріали ІV міжнар. наук. конф. Молодих вчених, аспірантів та магістрів, 3–4 листопада 2020 р. Київ: НАКККіМ, 2020. С. 107–109.

РЕЦЕНЗЕНТИ УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Романец Дар'ї Олександрівни на тему: «Музична драматургія дитячих опер українських композиторів кінця ХХ – ХХІ століть».

2. Вважати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, теоретичною та практичною цінністю здобутих результатів, обґрунтованістю висновків дисертація Романец Дар'ї Олександрівни «Музична драматургія дитячих опер українських композиторів кінця ХХ – ХХІ століть» відповідає спеціальності 025 Музичне мистецтво та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26 березня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 р. № 283), «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167 (зі змінами і доповненнями від 21 жовтня 2020 р. № 979).

3. Рекомендувати дисертацію Романец Дар'ї Олександрівни «Музична драматургія дитячих опер українських композиторів кінця ХХ – ХХІ століть» за спеціальністю 025 Музичне мистецтво до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій раді.

Доктор культурології, професор,
професор кафедри культурології
та інформаційних комунікацій НАКККіМ

О. В. Овчарук

Доктор мистецтвознавства, завідувач
відділу аспірантури та докторантури НАКККіМ

А. І. Кравченко

